

Nr 382.

Av herr **Vennerström m. fl.**, om avslag å *Kungl. Maj:ts proposition nr 72, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande.*

Vid sidan av de i årets statsverksproposition å fjärde och femte huvudtitlarna upptagna anslagen har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen synnerligen vittutsvävande förslag till nya militära pålagor.

I propositionen nr 72 äskar Kungl. Maj:t för lantförsvarets stärkande: nytt tungt artilleriregemente kronor 18,168,000, artillerimaterial kronor 14,661,000, utveckling av arméns flygvapen kronor 8,779,100, fortifikationsmaterial m. m. kronor 5,596,500, intendenturmateriel kronor 8,781,000, sjukvård och veterinärmateriel kronor 990,300, ny ammunitionsfabrik kronor 6,995,000, nytt krutbruk kronor 6,375,000. Summa kronor 70,345,900 att fördelas med kronor 18,099,000 på år 1917, kronor 41,387,900 på 1918, 6,806,000 på år 1919 och kronor 4,053,000 på år 1920.

I proposition nr 73 äskar Kungl. Maj:t för sjöförsvarets stärkande: krigsfartygsmateriel kronor 15,200,000, materiel för marinens flygväsen kronor 2,418,000, förstärkning av det fasta kustförsvaret kronor 3,575,000, artilleriammunition, minor och torpeder kronor 3,655,000, torpedverkstad kronor 1,732,152, utrustning för handelsfartyg kronor 1,000,000, anläggande av brännoljecisterner i Karlskrona kronor 600,000, förändring av kanonbåtarna Rota och Disa till mindepotfartyg kronor 170,200, upprensning av farled kronor 165,000. Summa kronor 25,515,352 att utgå med kronor 8,262,152 år 1917, kronor 11,758,200 år 1918 och kronor 8,495,000 år 1919.

Propositionerna nr 72 och 73 innehålla Kungl. Maj:ts militära huvudförslag. I åtskilliga andra propositioner hemställes dessutom till riksdagen att bevilja en del andra betydande anslagssummor.

I proposition nr 78 äskar Kungl. Maj:t för bestridande av vissa kostnadsökningar för sjöförsvarets ordnande m. m. kronor 7,377,700.

I proposition nr 87 äskar Kungl. Maj:t kronor 1,763,095 för bestridande av kostnader för utbildning av landstörmsbefäl m. m.

I proposition nr 113 äskar Kungl. Maj:t dels att det på fjärde huvudtiteln upptagna ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmaterial samt artilleriets övningar och material ökas med kronor 1,081,150, dels att till förstärkning av samma anslag å extra stat för 1918 anvisas ett förslagsanslag av högst 2,000,000 kronor.

I proposition nr 114 äskar Kungl. Maj:t att av de av 1915 och 1916 års riksdagar principiellt beviljade anslagen till vissa byggnadsföretag vid armén måtte anvisas för 1918 kronor 3,025,125.

I proposition nr 119 äskar Kungl. Maj:t kronor 89,000 för anläggande av ett stickspår från Åkers styckebruks järnvägsstation till Åkers krutbruk.

I proposition nr 145 slutligen äskar Kungl. Maj:t kronor 175,500 för vidtagande av åtgärder till underlättande av manskapsrekryteringen vid marinen.

Under den debatt, som uppstod i andra kammaren vid remissen av proposition nr 72, angav den socialdemokratiska vänstergruppen i korthet sin principiella ställning till regeringens väldiga militära krav. Genom Fabian Månsson förklarade den socialdemokratiska vänstergruppen, att från dess sida komme regeringen icke att erhålla ett enda öre. Därmed kunde det från vår sida vara nog. Men då vi sakna representation inom statsutskottet, som har att behandla de militära propositionerna, anse vi oss böra motionsvis något utförligare utveckla vår grundsyn på den besinningslösa militärisering av Sveriges statsliv, som förberedes.

Med den nu utsända svärmen militärförslag har Kungl. Maj:t in i de yttersta konsekvenser fullföljt taktiken från 1914. Försöket vid 1916 års riksdag att förmå riksdagen bevilja 52,000,000 kronor utom ramen för 1914 års försvarsreform tillbakaslogs i det väsentliga. Men från vissa håll antydde, att regeringen kunde efter en mera grundlig utredning komma åter. Vinken togs ad notam. Efter vederbörlig behandling i de 1916 tillsatta kommittéerna återkommer Kungl. Maj:ts extra militärprogram dubbelt vidlyftigare än 1916. Aptiten växer, medan man äter, säger ordspråket. Sverges folk och dess parlamentariska representanter äro icke utan skuld till den militära aptitens omätlighet. En ödmjukhet och flathet, som stått på gränsen till självuppgivelse, har allt för länge visats det militära systemets förespråkare. Alla medel, ett fattigt och skattebetungat folk kunnat skrapa ihop, ha

förvandlats till näring åt ett omåttligt glupskt militärväsende. Såväl liberalismens som socialdemokratins undfallenhetspolitik har lagt hyende under den militära lasten i liberalismens kapitulation 1914, och i socialdemokratiska riksdagsgruppens sedan dess i ord och handling upprepade förklaring, att under kriget ingen stöt kommer att riktas mot 1914 års härordning, ligger den psykologiska förklaringen till att regeringen vågat presentera ett folk, som vändas under oavbrutet stegrad dyrtid, livsmedelsbrist och arbetslöshet, denna militära önskelista. Nu bör det vara slut med den militära kurtisen och undfallenheten. Nu synes tiden vara inne för all positiv fredsvilja i landet att en gång för alla säga ifrån, att vägen upp mot nya rustningar av storstatsmått är oåterkalleligen stängd och att hädanefter går vägen ned mot den fullständiga avrustningen.

Man frågar sig vart det ekonomiska beräknande förnuftet tagit vägen hos dem som äro det militära programmets tillskyndare. Statsmakterna gnida och gnida på varje liten slant, som ges ut till de mest behjärtansvärda sociala och kulturella ändamål. Från regeringen utgår order till departementen att i möjligaste mån inskränka sin anslagsbegäran. Till tvenne departement gå motsatta order ut. Orderna till lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen lyda uppenbarligen: hugg bara till allt vad ni kan begära, här knusslas icke! På andra statslivets områden söker den första statsmakten utbreda sparsamhetens anda. På det militära området släppes gulaschens anda lös. Guldmynten, som samlats ihop från ett på gränsen till nödläge stående folk, få rulla mellan fingrarna. Tror regeringen och dess militära stab, att Sverges ekonomiska möjligheter äro outtömliga? De senaste årens abnormt hastiga stegring i de militära utgifterna har för länge sedan överstigit landets ekonomiska bärkraft. Redan 1914 års försvarsbeslut med dess beräknade 100,000,000 kronor årligen var ett språng långt över den ekonomiska möjlighetens gräns. Sedan dess ha de militära huvudtitlarna växt till sammanlagt 104,000,000 kronor år 1916 och 126,000,000 kronor år 1917. Därjämte har till neutralitetsvakten för 1914 gått över 46,000,000 kronor, för 1915 över 56,000,000 kronor och för 1916 i det närmaste 62,000,000 kronor. För hela året 1917 beräknas utgifterna för neutralitetsvakten till 64,000,000 kronor. Att lyfta dessa ekonomiska bördor är över förmågan. Ett fortsättande på samma väg leder snarligen till ekonomisk ruin.

Nu invända de militära talesmännen, att de, som huvudsakligen representera de fattigare folkklasserna, icke ha något skäl eller ens någon rätt att opponera mot de föreslagna nya militärkraven, eftersom

meningen är att uttaga kostnaderna genom en höjd inkomst- och förmögenhetsskatt, som drabbar de större inkomsterna och förmögenheterna. Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 130 meddelas att i runt tal 288,000,000 kronor äro behövlige för att täcka neutralitetsutgifterna samt utgifterna till de av Kungl. Maj:t begärda nya militära anstalterna till lands och vatten. För att täcka denna svindlande utgiftssumma föreslås ju användning av överskottet på krigskonjunkturskatten samt dessutom en extra värnskatt å inkomster å över 6,000 kronor årligen, beräknad att utgå under sex år med 30,000,000 kronor pr år. Det skulle sålunda, påstås det, bli en de förmögnare klassernas ensak att ta på sig den till mer än 100,000,000 kronor uppgående utgiften för 1917 års militära program utom ramen för 1914 års.

Invändningen kan icke godtagas. På vilken skatteväg, ur vilka fickor pengarna än tagas är det ur statsekonomisk synpunkt lika förkastligt att lägga ut ett hundratal miljoner kronor i totalt improduktiva företag, att bokstavligen kasta dem i skyttegravarna och i sjön. Det är visst icke de kapitalstarka klasserna, som ensamma få bekosta kalaset. I längden drabba utgifterna de fattiga lika tungt och till och med ännu tyngre. De stora krigskonjunkturvinster, som lämna statskassan så många skattemiljoner, äro huvudsakligen komna från de fattigare klasserna genom en oförsynt fördyring av deras livsmedel och nödvändighetsvaror. Den ökade progressiva beskattningen på de stora inkomsterna och förmögenheterna är nödvändig för andra ändamål. Stora sociala utgiftskrav för förbättring av de fattiga folklagrens läge, vilka allt för länge skjutits undan, måste ställas på statskassan. Den indirekta beskattningen, som oskäligen tynger de minst bärkraftiga, måste läggas om till direkt, progressiv beskattning. Det blir alltså de ekonomiskt sämst lottade i samhället, som till sist bli mest lidande, om militärväsendet i förväg får äta upp inkomsterna av en höjd progressiv inkomst- och förmögenhetsskatt och därigenom i brist på medel de sociala kravens genomförande alltjämt ställes på framtiden och den indirekta beskattningen fastläses och kanske stegras. Det är ett ekonomiskt förstarangsintresse för Sveriges fattiga att som en man resa sig mot det planerade militära jätteprogrammet.

För att trygga Sveriges frihet och självbestämmanderätt utåt är dock ingen ekonomisk ansträngning för stor, icke ens för de mindre bemedlade, säga de militärt troende. Vi förbise icke och förneka icke värdet av varje nations, även vår egen, rätt att själv bestämma över sitt öde. Från den socialdemokratiska vänstern har till och med genom Carl Lindhagen vid flera tillfällen föreslagits svenskt riksdags- och

regeringsinitiativ för att internationellt garantera varje nations rätt att leva sitt eget fria liv, förslag som dock märkligt nog både högerns, liberalernas och socialdemokraternas partier ställt sig antingen likgiltiga eller öppet fientliga emot. Icke likgiltighet för den nationella friheten i och för sig men en fast förvissning, att de militära vapnen som garanti för denna önskvärda frihet äro ofantligt överskattade, särskilt vad det beträffar de smärre staterna sådana som Sverige, motivera vår bestämda frontställning, »icke en man icke ett öre», gentemot de ifrågakvarande, liksom alla andra militära anslagskrav. Världskrigets bittra erfarenhet har jagat på flykten varje till äventyrs kvardröjande tro, att småstaterna, även om de spränga sina ekonomiska och fysiska krafter, skulle kunna skapa ett militärväsende som ens tillnärmelsevis vore en hållbar frihetsgaranti. Småstaternas militära vapen knäckas som halmstrån, när stormakternas geniala militärmaskineri rullar fram. Belgien, Serbien och Rumänien o. s. v. äro för Sverige varnande exempel på resultatet av småstaternas militära övertro. Det kapprustningens system, som Sverige med liv och lust deltagit i och som det nu är meningen att fanatiskt fortsätta, är den farligaste fienden till Sveriges liksom varje annan stats fria självbestämmningsrätt. Ur självbevarelsesdriftens synpunkt är det en plikt, icke att halstarrigt fortsätta på en kapprustningsväg, där ett litet land med begränsade resurser sådant som Sverige ändock ohjälpligen distanseras, men väl att spänna alla sina krafter för att bana väg för det fredens och rättens vapenlösa system, under vilket den nationella friheten kan andas lugnt.

Världskrigets erfarenheter ha med full klarhet visat, att rustningar äro en fara för de rustande folken. Faran att lockas in i krigets elände minskas icke, den ökas i kapp med rustningarna; detta gäller små stater likaväl som stora. De militäriskt svagaste staterna ha kunnat undgå förödelsen, de militäriskt starkaste staterna äro just till följd av sina rustningar ruinerade och förblödda. Den starkt rustade småstaten är föremål för en dubbel krigisk lockelse. Dels äggas andra större stater att locka med i den blodiga leken en stat, vars militärmakt kan betyda ett avsevärt plus. Dels driva nationalistiska krafter inom nationen på för att åstadkomma en krigisk intervention, som vinkar med ett rikt byte. Rumänien är det typiska exemplet. En gång under kriget spilldes här åtskillig kraft på att åstadkomma Sveriges och Rumäniens samtidiga ingripande i kriget. De svenska argumenten voro likartade med de rumäniska. Rumänien var så starkt rustat, att det kunde våga sitt blodiga tärningskast, ansågo dess aktivister. Sverige var genom försvarsreformen 1914 och den ständiga mobiliseringen sedan dess så militärt

starkt, att det kunde och borde gå till anfall, ansågo Sveriges aktivister. Den allvarligaste fara för krigisk inblandning som hotat Sverige sedan världskrigets början har vållats av den Hammarskjöldska härordningen och den oupphörliga rustning, som sedan dess bedrivits i neutralitetsvaktens form. Bådadera skulle officiellt endast tjäna till försvar. Men för *aktivisternas* samhällsfarliga följe voro de utmärkt lämpade till anfall. Sverige är militärt starkt som aldrig förr, skrevs det i aktivistboken, Sveriges hundraårigt rostiga svärd är äntligen slipat, skulle det då icke användas? Denna cyniskt öppenhjärtiga krigsagitation kastar ett obarmhärtigt ljus över militärväsendets dunkla djup. Att följa 1917 års Kungl. Maj:t är ett steg närmare intill, icke ett steg fjärrare ifrån det krigiska äventyret. För alla fredsvänner är det en plikt att avlägsna faran.

Icke blott Sveriges säkerhet utåt har det militära systemet riskerat. I inrikes-politiskt hänseende trampar det hänsynslöst under sina brutala militärstövlar den folkfrihet, som det skulle ha till uppgift att skydda. Den militära andan tränger sig i Sverige liksom i andra länder på allt och alla med sin råhet, sin befällande kommandoton, sin överlägsna undervärdering av de icke-militära värdena. Icke nog med att herrar militärer under skydd av omänskliga krigslagar husera med sina underlydande, som om dessa ingen rätt och intet mänskligt värde hade, icke nog med att den militära drillen i dödstågens tider är känslolös för värnpliktiges och mobiliserades hälsa och liv, samma militäristiska anda sprider sig frihetsförkvävande och tyranniserande utöver hela det civila livet. Det militära systemet har växt till en övermäktig stat i staten. Efter den militära pipan ska de övriga medborgarna dansa. Överste Rosenblads berömda militära tvångströja söker man sätta även på de civila medborgarna. Fastän världshändelserna visat, vilken förbannelse militärismen är för alla folk, beläggas indignerade ord mot den militära heligheten med hårda straff enligt antimilitäristlagar, som man har panna att ytterligare vilja skärpa. Militärt inspirerade tryckfrihetsåtal regna som manna från rättvisans himmel. Med tjänstvilliga myndigheters bistånd trampa militärerna församlingsrätten och yttrandefriheten under fötterna. Blott i en av militärismens osunda dunster förgiftad atmosfär är det möjligt att döma oförvitliga svenska män till barbariska straff för s. k. landsförräderi. Militärväsendets anda är våld och förtryck, inåt likaväl som utåt. Det tsarismens Ryssland, som nu fallit i spillror under den segrande revolutionens anstormning, lever alltjämt i den svenska militäristklickens tankar, känslor och handlingar. Dess kamp har svällt i tempo med regeringens, riksdagens och folkets flathet och

givmildhet. Till ytterligare stöd åt ett sådant frihetsfientligt system bör, synes det oss, varje frihetsvän vägra bidrag.

Mänskligt att döma stå folken inom den närmaste tiden inför världskrigets dödsryckningar. Den stora uppgift, som nu väntar folken, är, att de samla alla sina krafter för att skapa en bestående fred, i vars skygd välstånd och lycka återigen kunna sänka sig över en för-tvivlad mänsklighet. Det verket, det största någon generation haft sig förelagt, kräver både djupa folkled och ledande män, som äro mäktiga handlingskraftiga initiativ för åstadkommande av ett internationellt rättens system, under vilket de militära våldsvapnens fullständiga nedläggande är en självklar sak. En sådan stor och befriande handling har Kungl. Maj:t icke varit mäktig. Den handling, som inför historien sätter signaturen på det Kungl. Maj:t, som i mars 1917 styr land och rike, är förslaget till jätterustningar i krigets elfte timme, rustningar, som icke ens militärt sett kunna under det pågående kriget vara av den ringaste betydelse för landet. Den väg, som härmed av Sverges regering stakas ut mot framtidens land, är den kapprustningens gamla blodiga väg, som med naturnödvändighet ledde fram till världskrigets avgrund. Förhoppningen om en fred av längre varaktighet komme snart att dränkas i blod från nya människomördande krig, om alla länder, när det stundar till fredsuppgörelse, skulle följa den svenska regeringens metod att planera framtida rustningar av enormt omfång. Den stat, som nu spänner sig i selen för militära i stället för fredliga rustningar, begår den grövsta förbrytelse mot folkens framtid. I en tid, som framför allt kräver initiativ till omedelbar avrustning, är det oss omöjligt att i minsta mån göra oss medansvariga i den förbrytelse mot folken och freden, som Sverige enligt vår mening begår, om det på regeringens kommando höjer kapprustningssignalen.

Med denna motivering hemställas,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 72.

Stockholm den 29 mars 1917.

Ivar Vennerström.

C. O. Johansson.

C. Winberg.

Ernst Hage.

Carl Lindhagen.

Christian Ericson.

Thure Widlund.